

1. Palloponi maja – Kauba 1
2. Apteek – Turu 2
3. Kuressaare Vanalinna kool – Pikk 31
4. Kaubahoovi hoone – Kauba 2
5. 18. sajandi kohtumaja – Tallinna 19
6. Linnateater – Tallinna 20
7. Kuursaal – Lossipark 1
8. Lossipark
9. Lööne koda – Lossi 7
10. Endine orbudekodu – Körberi 4
11. Meedla koda – Lossi 6
12. Vaksal – Lossipark 8
13. Laurentiuse kiriku pastoraat – Kauba 5
14. Pritsumaja – Tallinna 4
15. Raekoda – Tallinna 2
16. Rüütelkonna hoone – Lossi 1
17. Sadamaait – Veski 9
18. Turuhoone – Tallinna 5
19. Vaekoda – Tallinna 3
20. Tuuleveski – Pärna 19
21. Kuressaare linnus
22. Puitvilla – Lossi 16
23. Pölluvahti maja – A. Kitzbergi 2
24. Kuressaare Nikolai kirik – Lossi 8
25. Kuressaare Laurentiuse kirik – Tallinna 13
26. Ferrumi kaubamaja – Tallinna 8
27. Kubermangu maja – Tallinna 9
28. Veetorn-elamu – Tallinna 18
29. Stalinistlik kvartal – K. Ojassoo 5, 7 ja 9
30. Koolimajad – Garnisoni 16 ja 18
31. Uus 22
32. Erandlik tellistest elamu – Uus 20
33. Schwallbachi kaubamaja – Kauba 7
34. Elektriyaam – Tolli 25a ja Tolli 18
35. Lootsi 2
36. Kaptenimaja – Suur-Sadama 24a
37. Endine kino – Tolli 1
38. Suvitushoone – Uus-Roomassaare 6
39. Linna väravat tähistav hoone – Tallinna 32
40. Tööstuskool – Kohtu 22
41. Kuressaarele iseloomulike detailidega elamu – Lossi 25
42. Rannahoone – Kalda pst 1

- Muinsuskaitseala
- Kaitsevöönd
- Jalgrajad
- Hooned

0 100 m 200 m

**ELAVAD
VANALINNAD
KURESSAARE**

1. Palloponi maja – Kauba 1
Tagasihoidlik, u 1899 valminud puitmaja on tänu tänavanurgal asuvalle kellatornille oluline linnamärk. Maja kutsutakse hilisema omaniku, kellasepp J. Palloponi järgi. ▼

2. Apteek – Turu 2
1875 lasi hoone ehitada Liivimaa asekuuber B. von Campenhausen. Siin on 1806. aastast asunud apteek ja see on vanim samal kohal tegutsev apteek Saaremaal.

3. Kuressaare Vanalinna kool – Pikk 31
Kauba ja Kohtu tn vahelises hoones on järjepidevalt kooliharidust antud 1842. aastast. Algne kahekorruseline elumaja Kohtu tn ääres ehitati ümber ühekorruseliseks koolimajaks. Hiljem, 1907–1910 püstitati Pika tn poolele nurgale uus, kahekorruseline, valmimise järel üks moodsamaid ja ainus juugendklässistliku torniga ehitised Kuressaares. Nüüd asub siin Kuressaare Vanalinna kool.

4. Kaubahoovi hoone – Kauba 2
Kuressaares ainulaadne klässistlik kaubahoovi hoone valmis 1845 ja seda laiendati 1853, 1995. aastani asusid hoones mitmesugused kaubanduspinnad.

5. 18. sajandi kohtumaja – Tallinna 19
Algselt kõrge barokse murdkelpkatusega spetsiaalselt alamkohtu jaoks ehitatud kohtumaja valmis 1790. Hoones asusid ka vangla, politseivalitsus ja riigikassa osakond.

6. Linnateater – Tallinna 20
1862 valminud nn uus Meedla koda on tüüpiline mõisnikele kuulunud linnaelamu, kus alates 1911 tegutses Kuressaare Eesti Selts, millest kujunes saksameelses ja -keelses linnas eesti kultuuri ja meelsuse kandja. Hoones on tegutsenud laulukoorid ja näiteringid, on korraldatud kursusi, seal tegutses rajooni kultuurimaja. Hetkel asub siin Kuressaare Linnateater.

7. Kuursaal – Lossipark 1
Kuursaalis toimusid kontserdid, etendused ja näitused. Siin asusid puhvet, restoran, lugemistuba, kaar-

dimängutuba, daamide tuba, suurem saal teatri ja kontsertide tarvis, lahtine veranda, vaatetorn ja ametikorter. Hoone taastati pärast põlengut 1988. aastal koopiana.

8. Lossipark
1861 alustati kindluse esplanaadile linnapargi rajamist Riia aedniku H. Göggingeri plaani järgi, hiljem lisati ringallee. Pargist sai oluline suvituseelu keskpunkt, kus toimusid pidustused, kontserdid ja vabaõhuetendused. Sinna ehitati erinevaid puhke- ja ajaveetmise otstarbega ehitisi, nt kölakoda, rannapaviljon, lugemistuba, tennisväljak, puhvetihoone jt. ▼

9. Lööne koda – Lossi 7
Lööne mõisa omanikele kuulunud 18. saj ehitatud klässistlik linnahäärber oli omal ajal üks esinduslikumaid elamuid linnas, fassaadi ilmestab praeguseks hävinud sepirödu.

10. Endine orbudekodu – Körberi 4
Hoone ehitati 19. sajandi keskpaigas, hiljemalt 1856 asus siin linna orbudekodu. 1875–1893 elas majas Saaremaa kultuurilukku sügava jälje jätnud vaimulik, haridustegelane, koduloolane, literaat, väga paljude laulude autor ja laulupidude traditsiooni algataja Martin Georg Emil Körber.

11. Meedla koda – Lossi 6
Meedla mõisa omanikele kuulunud linnahäärber ehitati 19. sajandil tagasihoidlikust kivihoonest ümber esinduslikuks hilisklässistliku kujunduse ja rikkalike dolomiitdetailidega aadlielamuks. Siin asus 1924. aastast Eesti Pank, hiljem on selles tegutsenud erinevad ametiasutused ja ettevõtted. ▼

12. Vaksal – Lossipark 8
Kuressaaret ja Roomassaaret ühendava raudtee rajas 1917 Saksa sõjavägi. Esimene vaksal asus Kuursaalis. Pärast osa haruliinide lammutamist ehitati 1924 Allee tänava äärde uus jaamahoone ehk nn pargivaksal, mida

rahvasuus tunti Sussivaksalina (sõnast susla). 1990ndatel taastati vaksalihoone koopiana.

13. Laurentiuse kiriku pastoraat – Kauba 5
Kuressaare vanemate majade sekka kuuluva hoone Kauba tn poolne osa on ehitatud arvatavasti juba 17. saj keskpaiku, pastoraat oli tol ajal üks väheseid kivihooneid linnas. Nõukogude perioodil asus siin Saaremaa Restauraerimisvalitsus.

14. Pritsumaja – Tallinna 4
Enne elukitselise tuletõrjuja ameti teket tegelesid tuleohutusega vabatahtlikud tuletõrjujad. 1867 asutati Kuressaares vabatahtlik tuletõrjeühing, üks Eesti esimesi, järgmisel aastal ehitati kivist pritsikuur, millele hiljem lisati puidust torn. ▼

15. Raekoda – Tallinna 2
Varabarokses stiilis raekoda ehitati 1654–1670. Hoone rajamiseks andis korralduse Kuressaare krahvkonna omanik, krahv Magnus Gabriel de la Gardie, kes on ühtlasi ka raekoja eskiis autor. Raad juhtis linna elu ja pidas kohut. 1847 ehitati raekoja katusele puidust torn, mis lammutati 1931. aastal. Raekoda kaotas algse funktsiooni 1879. aastal seoses linnade valitsemise reformiga Venemaal.

16. Rüütelkonna hoone – Lossi 1
Esialgu oli see 18. sajandil kaupmees Gustav Adolph Dellingshauseni rajatud elumaja, kuid Saaremaa rüütelkond ostis selle 19. sajandi algul ja kohandas rüütelkonna esindusruumideks. 1912. aastal kolis rüütelkond ameti- ja esindusruumid Kuressaare linnusesse. Siin asus ka Saare maavalitsus ja praegu on see Saare vallavalitsuse peamaja.

17. Sadamaait – Veski 9
Tori abajas, mille kaldal sadama kaubaait rajamise hetkel, 1760. aastatel asus, ulatus algselt palju kaugemale, kui näeme praegu. Kaubaait kuulub linna vanimate säilinud kivihoonete hulka. Lihtne kaheosaline hoone oli 19. sajandi teise pooleni kasutusel põhiliselt viljaaidana, hiljem on seda kasutatud laona. 1870. aastal rajati hoone ühte ossa Saaremaa esimene aruveski.

18. Turuhoone – Tallinna 5
Esmalt ilmselt 17. sajandi II poolel elumajaks püstitatud hoonet on kasutatud erineval otstarbel: 18. sajandil asusid siin riigiasutused, hiljem sõjaväelaste orbude varjupaik ja 19. sajandi keskel kuulus see hobupostijaama kompleksi. Enne II maailmasõda oli hoones mehaanikatöökoda ja laoruumid, pärast sõda Eesti Tarbijate Kooperatiivi laod. 1985. aastast on siin tegutsenud turg ja kauplused, sellest ka hüüdnimi „turuhoone“. Hoone taastati pärast Põhjasõda 1748–1759. aastatel.

19. Vaekoda – Tallinna 3
Vaekoda oli linnale kuuluv hoone, mis rajati 1648–1654 Saaremaa krahvkonda valitsenu krahv Magnus Gabriel de la Gardie korraldusel keskäljajal asuva turuplatsi äärde. Hoones asusid kontrollkaalud, mille alusel maksutati turule toodud kaupu ja kontrolliti kaupmeeste kaale ning kus hoiti ka kaubatagavara. See on ainuke säilinud seda tüüpi hoone Eestis. Algne funktsioon säilis kuni Põhjasõjani, pärast seda kohandati linna vahtkonnahooneks. Hiljem on siin asunud hobupostijaam, mitmesugused poed jm ärid.

20. Tuuleveski – Pärna 19
Johan Friedrich Trei rajatud kuuekorruseline nn Hollandi tüüpi tuuleveski valmis 1899. aastaks. Veski ehitati kohale, kus 1790. aastani oli asunud linna esimene apostlik-õigeusu kirik. Veski hakkas pärast II maailmasõda lagunema, see taastati 1970. aastate algul ja kohandati kohvikuks, esimeseks taoliseks Eestis. ▶

21. Kuressaare linnus
14. sajandi I poolel rajatud linnus-kindlust ümbritsesid algselt, 14. ja 15. sajandil, ringmüürid. Konventihoone moodustab terviku koos selle ümber 15.–18. saj rajatud muldkindlustuste vööndi ja vallikraaviga.

22. Puitvilla – Lossi 16
Kindluse kirderaveliinil 1893. aastal valminud perekond Ekessparrele kuulunud neogooti stiilis villa on kaunistatud rikkaliku puitdekooriga.

23. Põlluvahi maja – A. Kitzbergi 2
Hoone rajati 18. saj lõpul linna läänepiirile, Kitsa tänava serva. Põlluvaht jälgis, et loomad ei pääseks linnast Kaarma-Suuremõisa põldudele.

24. Kuressaare Nikolai kirik – Lossi 8
Aastatel 1786–1790 valminud varaklassistlik apostlik-õigeusu kirik.

25. Kuressaare Laurentiuse kirik – Tallinna 13
Algne kivi kirik püstitati sellele kohale arvatavalt 1630. aastatel. Kiriku praegune klässistlik kehend pärineb 18. sajandi taastamisperioodist.

27. Kubermangu maja – Tallinna 9
18. sajandil püstitatud hoone ehitati asekuuberi residentsiks. Ühe Kuressaare uhkema ja suurema puithoone esist ehib paarissammastega rõdu.

28. Veetorn-elamu – Tallinna 18
Eesti üks varasemaid, aastail 1966–1970 ehitatud veetorn-elamu (arhitektid M. Port ja H. Sepman) mõjub väikelinna madala hoonestuse kõrval maamärgina.

29. Stalinistlik kvartal – K. Ojassoo 5, 7 ja 9
Karl Ojassoo, Torni, Rohu ja Rootsi tänava vahele jääv kvartal. K. Ojassoo tänaval on säilinud neoklässistlike ehitiste terviklik hoonerida.

30. Koolimajad – Garnisoni 16 ja 18
1939. aastal püstitatud funktsionalistliku koolimaja kõrval asub väike, Kuressaare vanim, 18. sajandil ehitatud koolihoone.

31. Uus 22
Üks väheseid 1930. aastatel ehitatud funktsionalistlike puithooneid Kuressaares. Hoone olevat olnud algselt krohvitud.

32. Erandlik tellistest elamu – Uus 20
Kuressaare esimesele eestlasest kaupmehele ja laevaomanikule Jakob Aavikule kuulunud tellishoone oli ehitamise ajal üks uhkemaid historisistlikke maju Kuressaares.

33. Schwallbachi kaubamaja – Kauba 7
1884. a ehitatud stiilipuhas historisistlik hoone oli ehitamise ajal taotluslikult oma aja moerõõgatus.

34. Elektriyaam – Tolli 25a ja Tolli 18
1944–1947 valminud Kuressaare elektrijaama eeskujuks peetakse Tallinna elektrijaama. Hoone juurde kuulub ka üle tee asuv väljak. ▼

35. Lootsi 2
Melkerte suguvõsale kuulunud erandliku arhitektuuriga kivihoone. Lootsi ja Mere tänaval elasid peamiselt mere ja kalapüügiga tegelevad inimesed.

36. Kaptenimaja – Suur-Sadama 24a
19. sajandi alguses ehitatud kapten Tomsonile kuulunud puitelamu pilkupüüdvä juugendliku piirdeaiga.

37. Endine kino – Tolli 1
Kuressaare esimene kinohoone Skala ehitati 1912. aastal. ▼

38. Suvitushoone – Uus-Roomassaare 6
1882. rajatud puitvilla oli üks suuremaid toona suvitamiseks mõeldud hooneid. Siin tegutses ka pansionaat Blatt.

39. Linna väravat tähistav hoone – Tallinna 32
Hoone tähistab 18. sajandi kaartide põhjal tõenäoliselt varasema linnavärava, nn Riia värava asukohta.

40. Tööstuskool – Kohtu 22
1931. aastast pärinev 3-korruseline tööstuskool moodustas Kohtu tn 7a asunud leivatööstusega omalaadse kompleksi.

41. Kuressaarele iseloomulike detailidega elamu – Lossi 25
Puitelamul on säilinud pea terviklikult kogu rikkalik fassaadikujundus, sh vaid Kuressaares leiduvad köisornamendiga piirdeliistud.

42. Rannahoone – Kalda pst 1
2010. aastal rajatud Kuressaare uus rannahoone (AB Asum).

Fotod: Saaremaa Muuseum SA fotokogu

ELAVAD VANALINNAD

Vanalinnad on linnade identiteedi kandjad, milles ajaloolised ja tänapäevased kihistused moodustavad elava ruumilise terviku. Hoiad käes jalutuskaarti, mis juhhib sind Kuressaare põnevatesse paikadesse.

Jalutuskaart on koostatud Muinsuskaitseameti ning Norra Kultuuripärandiameti koostööprojekti „Ajaloolistes linnasüdamete elavdamine ja kohalik areng kultuuripärandi kaudu“ raames.

www.muinsuskaitseamet.ee/et/elavad-vanalinnad

MUINSUSKAITSEAMET

Iceland Liechtenstein Norway grants